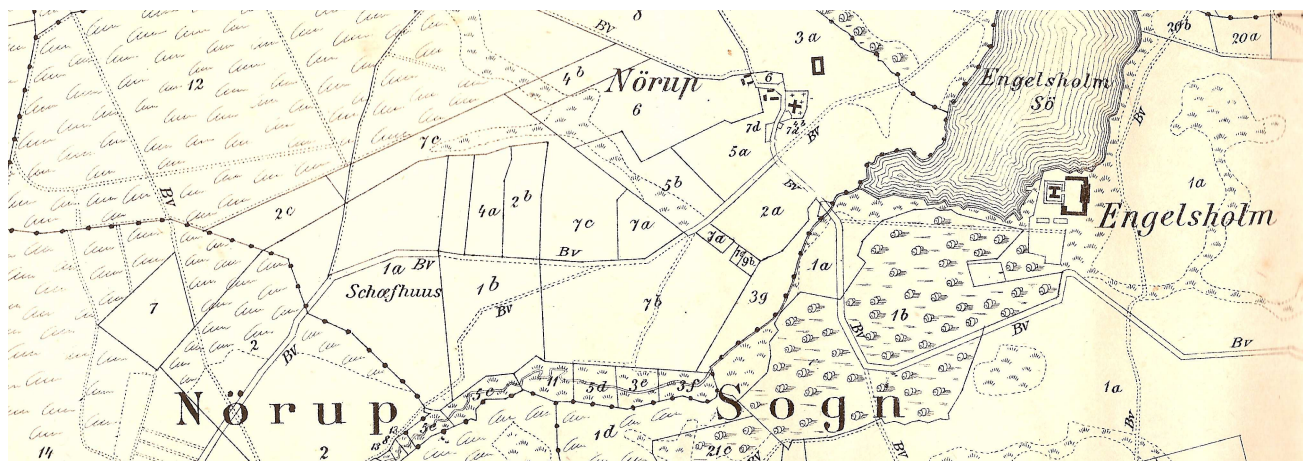

Lokalhistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn

ArkivNyt

Nr. 1/2013

Nyt blad fra arkivet

Vi har i redaktionen gennem et stykke tid arbejdet med planer om at modernisere foreningens blad, der hidtil er udkommet én gang om året i et lille sort/hvid-format. Vi har nu besluttet, at bladet fremover skal udkomme to gange om året med otte sider i A4-format og med farvetryk. Det giver bedre muligheder for at publicere flere spændende historier fra foreningens meget omfattende arkiv. Vi håber, at ArkivNyt bliver godt modtaget blandt foreningens medlemmer og andre interesserede læsere. Redaktionen modtager meget gerne tilbagemeldinger, herunder forslag til emner til behandling i kommende numre.

Udviklingen går hurtig omkring os, og meget går også hurtigt i glemmebogen. F.eks. kan vi i dag skrive: "Der lå engang en gammel kro på Billundvej 110 i Gødding, men en motor- trafikvej skulle bygges, og den gamle kro måtte rives ned". Heldigvis har kroens sidste ejere og beboere, 90-årige Esta Jensen og hendes nu afdøde mand, Poul Jensen, skrevet om det sted, som blev deres hjem i 30 år.

I det første nummer af ArkivNyt fortælles historien om den gamle kro i Gødding samt en historie om Christian Jensen Mørup, der, som navnet antyder, stammede fra Mørup. Der er også nyt om udvandrerfamilien fra Ll. Lihme, der drog til Canada, og som blev omtalt i bladet fra marts 2012.

Arkivets bestyrelse

Efter generalforsamlingen i Lokalhistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn - der blev afholdt den 7. februar 2013 - har bestyrelsen konstitueret sig, som det fremgår af kolofo- nen på side 8.

Fra venstre ses kasserer Marianne Jensen, formand Ida Hasing, bestyrelsesmedlem Jytte Skovbjerg og næstformand Peter Egholm Jensen. (Foto: Cecilie Ulsø).

Arkivets planer i 2013

I 2013 arbejder arkivets medarbejdere videre med disse hovedopgaver:

- Indsamling, registrering og journalisering af nyt materiale.
- Fortsat digitalisering af arkivmateriale.
- Ajourføring af arkivets gård- og ejendomsbeskrivelser.
- Beskrivelse af billedsamling.
- Vedligeholdelse og udbygning af ud-klipssamling.
- Udarbejdelse af historier til ArkivNyt.

Har du lyst til at deltage i arkivets arbejde?

Måske er du interesseret i historie og har herunder også lyst til at fordybe dig i lokalhistoriske emner? Så er Lokalhistorisk Arkiv måske også noget for dig. I arkivet er der altid mange opgaver, der skal varetages, med at indsamle, bevare og formidle sognets og lokalområdets kulturhistoriske værdier.

Der er derfor rigtig gode muligheder for, at du kan arbejde med netop de historiske emner, som du interesserer dig for, så tøv ikke med at kontakte ét af bestyrelsesmedlemmerne for nærmere oplysninger.

Aflevering af materiale til Lokalhistorisk Arkiv

Arkivet modtager løbende billeder, levnedsbeskrivelser, protokoller, effekter og meget andet, som efter gældende regler bliver registreret og opbevaret i arkivet.

Arkivet er dog ikke kun interesseret i meget gamle dokumenter og effekter, men modtager også gerne nyere materialer og informationer - også gerne i digitalt format. Det kunne f.eks. være billeder, der på én eller anden måde dokumenterer livet i sognet, et hus der er ved at blive bygget eller ombygget, landmanden med sin gamle eller nye traktor på marken eller foran avlsbygningen osv.

Vi modtager også gerne levnedsbeskrivelser eller blot korte historier med tilknytning til

sognets historie. Disse kan enten være nedskrevne eller indtalte, og arkivets medarbejdere er gerne behjælpelige med evt. optagelse af sådanne.

Historien om "Gødding Gammel Kro"

Af Peter Egholm Jensen, Gødding Huse

I forbindelse med bygningen af den nye motortrafikvej mellem Bredsten og Vandel måtte "Gødding Gammel Kro" lade livet. Kroen lå på adressen Billundvej 110, der hvor den nye vej nu krydser Hærvejen. I dag er der intet tilbage af kroen, men heldigvis har lokalarkivet både gamle billeder af kroen samt beretninger om denne.

Gødding Gammel Kro ca. 1930.

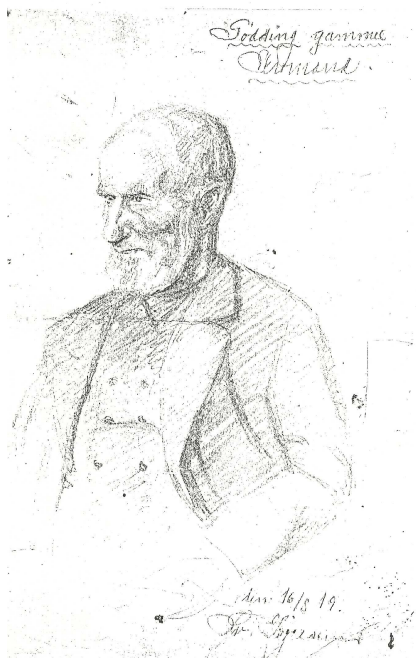
Esta og Poul Jensen købte kroen i 1962, men flyttede først ind i 1969. Herefter boede de på stedet indtil 1999, hvor kroen blev solgt til staten i forbindelse med det forestående vejprojekt, der dog først kom i gang nogle år senere. Esta og Poul, der lagde mange kræfter i at modernisere og vedligeholde den gamle kro, har i 1985 fortalt og afleveret denne beretning om "Gødding Gammel Kro" til Lokalhistorisk Arkiv:

"Kroen var oprindeligt opført i samme stil som Harresø Kro ved Jelling og Hodde Kro vest for Grindsted. Måske har det været den samme bygmester!"

Hvor lang tid der har været krovirksomhed her i Gødding vides ikke. Den første ændring af den oprindelige kro skete i 1860. En brand ødelagde tagetagen. På den tid har det sikkert været småt med

penge, for der blev opsat en lavere tagkonstruktion på de gamle mure.

En meget dygtig mand ved navn Tønnes Kristiansen købte kroen i 1872. Han satte et stendige ud mod Hærvejen og plantede to kastanjetræer. I 1985 kæmper over 100 år. I 1880'erne lod han bygge en lade med bryggers og vaskehus – hestestald og vognport i nordre ende.

Tegning af Tønnes Kristiansen, der købte kroen i 1872.

I mange år og indtil ca. 1914 var her postsamlingssted. Dagvognen fra Vejle til Grindsted havde rasteplass her, og hestene blev skiftet. Tønnes Kristiansens flid satte sit præg på landskabet. Han plantede 6 læbælter af hvidgran over alt i marken og langs Varde Landevej.

Da jernbanen blev anlagt fra Vejle og vestpå, var han også manden, der her så chancen til at lave forretning. Han lod bygge en kro i Vandel. Bevilningen til at drive kro blev flyttet fra Gødding til Vandel. Sønnen og hans kone Sofie overtog driften af Vandel kro. Omkring år 1900 overtog en datter, Marie og svigersønnen Andreas Thomsen, kro og landbrug her, der blev videreført som blandet forretning indtil ca. 1914. Ved den tid ophørte postkørslen, som overgik til at blive besørget af banen.

I tiden efter at have afstået kroen kørte Tønnes ud med hest og vogn for at sælge fisk, ost og andre

varer. Ofte kørte han langt omkring. Det var en meget almindelig form for handel på den tid. Tønnes blev boende her, indtil han døde i 1923 over 90 år gammel.

I disse år blev kørestalden fjernet. Den var sammenbygget med stuehus og kostald. Den søndre mur ville have stået næsten ved den nuværende asfaltvej. Nu var der kun landbruget tilbage. Bygningerne blev istandsat med nyt tag af blik på alle husene.

I 1927 solgtes til Hans Pedersen (pris 18.000 kr.), som året efter blev gift med Margrethe Terp, begge fra Bindeballe. I 35 år blev der drevet almindeligt landbrug uden store forandringer af bygningerne. I 50'erne og frem til 80'erne skete der store forandringer for dansk landbrug. Det blev mekaniseret, og landmændene skulle jo have moderne ting og sager, som velstanden allerede havde skaffet folk i byerne. Så megen luksus kunne små landbrug ikke give til, og de overgik i tusindvis til at blive fritidsbeskæftigelse for ejerne.

I 1962 købte vi herligheden her (pris 57.000 kr.), som nu i daglig tale kaldes "Gødding Gammel Kro". De første 7 år boede vi her ikke. Vi var travlt beskæftiget med cykel- og knallertværksted i Odder. Margrethe og Hans Pedersen blev boende, indtil vi i 1969 ophørte med forretningen og flyttede herud.

Luftfoto af Gødding Gammel Kro, (1973).

Allerede første år, vi havde ejendommen, begyndte vi at plante rødgran, ca. 20.000 stk. Næste år igen samme antal. Alle de gamle udtjente hvidgranshegn blev udskiftet med nye af sitkagran, fyr og løvtræer. Med flere års mellemrum blev mere til-

plantet, og der blev solgt juletræer og pyntegrønt. Husdyrholdet bestod af køer med annekskalve.

I 1967 begyndte vi at istandsætte og modernisere husene. Det skete lidt efter lidt, efterhånden som der blev tid og råd. Så vidt muligt blev det gamle bevaret. Nogle bræddegulve og fyldningsdøre er fra 1860. Det eneste, som forblev næsten urørt var kostalden. Vi skønnede, at der nok ikke ville blive drevet almindelig landbrug her i den nærmeste fremtid.

Det var tanken, at denne lille beretning sammen med tegning af den sidste rigtige kromand i Gødding skulle forblive på stedet her og gå i arv til kommende beboere.

*Venlig hilsen
Esta og Poul Jensen, skrevet 1985"*

At "Gødding Gammel Kro" måtte lade livet i forbindelse med anlæggelsen af motortrafikvejen, kunne Esta og Poul naturligvis ikke forudse i 1985. Det blev derfor heller ikke muligt at lade ovennævnte beretning og tegning følge kommende ejere. Til gengæld er materialet afleveret til Lokalthistorisk Arkiv til opbevaring for eftertiden, hvilket har muliggjort offentliggørelsen i ArkivNyt.

Esta Jensen på 90-års dagen i 2012.

Kilder: Esta og Poul Jensens beretning samt billeder, der opbevares i Lokalthistorisk Arkiv, og foto udlånt af Esta Jensen.

Nyt om familien fra Ll. Lihme, der udvandrede til Melfort, Saskatchewan i Canada i 1928

Af Ida Hasring, Ny Nørup

I det sidste arkivblad fra marts 2012 havde vi en artikel om familien Hans Peter Petersen og hustru Kirstine Andrea Hansen, der udvandrede til Canada i 1927/28 med 11 børn. Ved udvandringen kaldte de sig også Potholm, men efterkommerne anvendte dog ikke navnet.

Et barnebarn kommer retur til Ll. Lihme

På det tidspunkt forsøgte vi at finde nogle efterkommere i Canada. Det lykkedes ikke, men sidste sommer kom Linda MacKinnon, der er datter af Hans Peter og Kirstines datter Ellen Marie Petersen, kaldet Ella på besøg i Ll. Lihme for at se moderens fødehjem. Arkivet fik Lindas mailadresse fra en genbo i Ll. Lihme, og jeg sendte en mail med mange spørgsmål til Linda. Efter nogen tid kom der så et svar retur.

Familien Petersons egen beretning

Linda sendte en artikel fra en bog fra 1980 med titlen "Tales and Trails of Thatch Creek 1905-1980". Artiklen om Mr. and Mrs. Hans Peter Peterson var skrevet af sønnen Einar Peterson, og her fortæller han om familien og om, hvordan det er gået dem. Billedet, der er gengivet her, blev brugt i artiklen. Her bringes et lille oversat uddrag af artiklen:

"Hans Peter Peterson sejlede fra Danmark i 1886 i en 46 fods båd til USA. Han besluttede at rejse hjem til Danmark få år efter. I Danmark giftede han sig med Johanna Madsen, og de fik to børn. Johanna og de to børn døde. Han giftede sig senere med Kristina Andrea Hansen, og de fik 11 børn; otte sønner og tre døtre.

Hr. Peterson ejede en gård i Randbøldal, Danmark. Han talte ofte om Canada og de store muligheder, hans store familie ville have dér. To af sønnerne, Axel og Thorvald rejste til Canada i 1927. Det følgende år i marts 1928 ankom hr. og

fru Peterson og ni børn til Halifax. De rejste med tog til Winnipeg, hvor de mødtes med Axel og Thorvald. De to sønner havde arbejde i Winnipeg og ville blive dér. Hr. og fru Peterson og de ni børn fortsatte til Melfort, Saskatchewan med tog.

Mr. Peterson købte "A Quarter Section of Land", ca. 130 tdr. land, 6 miles nordvest for Melfort i Thatch Creek distriktet i 1928. Det første år var afgrøden en fiasko på grund af meget flyvehavre. De ældste børn rejste ud og fik arbejde, mens de yngste gik i skole. Året efter lejede Richard og Burger (Børge) et tilstødende stykke jord på 260 tdr. land. Burger fortsatte med at dyrke denne jord, indtil han trak sig tilbage i 1978. På hjemgården blev der købt flere heste med henblik på at trække træ nordfra, en afstand på flere miles. De fældede og trak træ til Melfort, hvor det blev solgt for to - tre dollars. Dette holdt maden på bordet, og undertiden gav det penge til landbrugsmaskiner. Depressionen nåede landet, og man havde kun få penge."

I artiklen, der kan læses i Arkivet, fortæller Einar meget mere.

Linda MacKinnons beretning om familien

Linda fortæller i sin mail, at hendes mor fortalte hende om overskriften i Melfort Avis dagen efter deres ankomst: "Danmark flytter til Saskatchewan", stod der, fordi de var så stor en familie.

Hans Peter Peterson døde i 1941 73 år gammel. Kristina blev boende på gården efter sin mands død. Sønnen Thorvald drev farmen. I 1957 flyttede hun til Saskatoon for at bo sammen med sin yngste datter Lillian. Kristina døde i 1978 i en alder af 96 år.

Af de 8 drenge blev kun 4 gift. De ugifte Thorvald, Børge, Henry og Lynge arbejdede som landmænd i Melfort.

- Axel blev gift med Erna Gunderson og fik en datter. Han havde en gård i Melfort.

- Ejnar blev gift med Alice Rasmussen og fik 5 børn. Han drev et mejeri.
- Richard blev gift med Mabel Johnson og fik 2 børn. De havde en gård i Melfort, som den ældste søn stadig driver.
- Aage blev gift med Thelma Teal og fik 4 børn. Han var bilmekaniker i Winnipeg.

De 3 piger blev alle gift.

- Dinna blev gift med Carl Jensen, der var bilmekaniker i Winnipeg, og de fik ikke børn.
- Ella, dvs. Lindas mor Ellen Marie Petersen, blev gift med John Janson og fik 2 børn. De boede først i Winnipeg og senere i Ontario.
- Lillian blev gift med Georg Cockburn, og de fik 2 børn. Hun lever stadig og er for nylig flyttet på et plejehjem og fylder i øvrigt 90 år den 4. juli 2013.

Så der er stadig én nulevende, der er født i Ll. Lihme.

Familien samlet (ca. 1925). Øverst fra venstre: Einar, Axel, Thordine (Dinna), Richard, Ellen (Ella). Thorvald, Børge (Burger). Forrest: Henry, Hans Peter Peterson med Lillian og Aage, Kirstine (Kristina) Petersen og Lynge. (Navnene i parentes er de navne, de brugte i Canada).

Familien MacKinnon fotograferet i august 2012 foran ejendommen på Rodalvej 54, hvorfra familien i Ll. Lihme udvandrede. Fra venstre Gerda Vinge (genbo), Dan, David, Linda (Hans Peter og Kirstines barnebarn), Steven og Dana MacKinnon.

Linda slutter sin mail med at fortælle, at de i Canada aldrig brugte navnet Potholm, men mens hun voksede op, hørte hun hele tiden navnet. Hendes moster Dinna sagde ofte til hende: "Glem ikke Potholm". "Og det gør jeg aldrig", skriver hun i sin mail.

Kilder: Egen korrespondance med familien MacKinnon, der opbevares i Lokalhistorisk Arkiv.

Bygmester Christian Jensen Mørup, 1732 – 1800

Af Gudmund Serritslev, Bagsværd

(Redaktionen har foretaget mindre redaktionelle ændringer i artiklen samt suppleret med billeder).

Faderen, Jens Madsen

I første halvdel af 1700-tallet boede der en murermester i Mørup, som hed Jens Madsen, kaldet Jens muurmester. Han var tidligere fæster af et sted i Sødover, men fik i 1731 fæste på et husmandssted i Mørup under hovedgården Engelsholm. Han blev gift med Voldborg Christensdatter i Nørup i 1729. Det er lidt usikkert, hvor de ellers kom fra, men de fik børnene Christian, Gert og Bodil. Jens muurmester var en dygtig håndværker, som udførte meget arbejde på Engelsholm. I 1731 kom Gehrtdt Hansen de Lichtenberg til, og med ham startede der mange byggeaktivi-

teter - både nybygninger og vedligeholdelsesarbejder - hvor de Lichtenberg lagde vægt på høj håndværkskvalitet.

Christian Jensens uddannelse

Sønnen Christian, som denne artikel handler om, blev døbt den 4. november 1732 i Nørup og kom formentlig i lære hos faderen, men det formodes, at hans virkelige læremester var den kendte bygmester Nicolaus Hinrich Riemann, som de Lichtenberg anvendte som bygningskyndig i årene 1731-1759. Riemann bemærkede Christians evner og tog ham under sine vinger og sørgede for, at han fik mulighed for at udvikle og udnytte sine medfødte talenter. Allerede kort efter 1749, da de Lichtenberg købte Bidstrup Gods ved Randers, finder vi Christian tilknyttet ombygningen af godset, der afsluttedes i 1760.

Kongelig bevilling

Christian Jensen, som efterhånden havde taget efternavnet Mørup, fik betroet mange andre store opgaver. I 1760 blev der ved kongelig bevilling opført et tårn på den nu ikke længere eksisterende Gråbrødre Kirke i Viborg, hvortil Christian Jensen Mørup udførte tegningerne.

Christian Mørup, som han nu kaldte sig, udførte også tegninger til en ny katedralskole i Aarhus, og i 1766 forestod Christian en ombygning af Granslev Kirke bl.a. med tårn, spir, våbenhus og gravkapel.

Nørrejyllands førende bygmester

I 1760'erne blev det også til gipsarbejder på Ulstrup Slot og opsætning af gipsloft på Clausholm Slot og den tilhørende Søby Kirke. Christian Mørup regnedes nu for Nørrejyllands førende bygmester. I 1774 udarbejdede Christian Mørup et forslag til ombygning af den forfaldne Linå Kirke. Kontrakten blev underskrevet af Christian Mørup den 13. juni 1774, og overslaget var sat til 935 rdl. 3 mk. Der blev dog yderligere købt materialer for 109 rdl., men ejeren var så tilfreds med Chri-

stian Mørups arbejde, at han ikke ønskede, at der blev foretaget syn herpå.

Randers Rådhus

I 1778 udarbejdede Mørup tegninger og overslag til det nye rådhus i Randers og til et hospital i Grønbæk nord for Silkeborg. Rådhuset i Randers blev opført på tomten af det tidligere rådhus fra 1616, og det blev en smuk og velproportioneret bygning med enkle linjer og bygget i to stokværk.

Chr. Mørups skitse til Randers Rådhus.

Det færdige rådhus

Henvendelser til bygmester Christian Mørup om tegninger og overslag blev motiveret således: *"Da tiden var kostbar, og Chr. Mørup den eneste og nærmeste man vidste, der kunne forfatte*

tegning og overslag, han ville ej gøre det ringere, det og anses meget billigt, hvad han har påstået og er vorden betalt, ja, anselig billigere end anden particulier har betalt for mindre til københavnske bygmestre, så vidste vi ej videre herved at iagttage."

Nutidigt billede af Randers Rådhus, der i 1930 på jernbjælker blev flyttet ca. 3 meter for at give plads til udvidelse af Rådhusstræde.

Det blev til mange andre opgaver på Randers- og Aarhus-egnen, bl.a. med om- og tilbygning af kirker.

Christian Mørup købte i 1766 en gård i Ødum ved Randers.

Gift i 1768

Han giftede sig i 1768 med Maria Pedersdatter Møller, født 1742 i Granslev som datter af møller Peder Laursen og Anna Lauritsdatter i Røde Mølle under Bidstrup Gods. Her fødtes deres 8 børn, som alle fik gode uddannelser og stillinger.

En ener på sit felt

Gennem hele sit liv leverede Christian Mørup et højt værdsat arbejde, der berettigede ham til titlen "bygmester", der dengang var betegnelsen for en kombination af arkitekt, bygningsingeniør og håndværksmester. Som arkitekt leverede Mørup veludførte tegninger med mange enkeltheder, som det bl.a. kom til udtryk ved Grønbæk Hospital. Hospitalet fungerede som plejehjem indtil 1965. I dag ejes stedet af Nyreforeningen og an-

vendes som rekreations- og feriested for dialysepatienter.

Grønbæk Hospital

At Christian Mørup mestrede at være bygningsingeniør bevises klart af det forhold, at de mange bygningsopgaver, han forestod, den dag i dag fremtræder i velkonserveret tilstand.

Som håndværksmester kan man derfor efter godt to hundrede års forløb ved selvsyn konstatere, at han leverede et karakteristisk arbejde af udsædvanlig fornem kvalitet.

Christian Mørup var helt klart en ener på sit felt, men igen et bevis på, hvilke muligheder

der åbner sig for alle med gode evner og vilje, og det man i dag vil kalde et godt netværk. Bygmester Christian Mørup døde den 27. april 1800 i Ødum 4 år efter hustruens død. Det skal lige tilføjes, at broderen Gert blev udlært drejer i Horsens, men endte som murermester i Viborg, hvor han i 1796 var formand for "de elegeerede* borgere i Viborg".

Søsteren Bodil blev gift med Christen Christensen Baastlund i Førstballe og døde i 1773 i Nørup.

*Borgerudvalg i danske købstæder i 1700- og 1800-tallet, som magistraten skulle rådføre sig med i kommunale anliggender. (Den Store Danske Encyklopædi).

Kilder: Sigfred Mørup: Bygmester Christian Jensen Mørup, Randers Lokalthistorisk årbog 1987. Artiklen er tilgængelig på www.sigfredmoerup.dk.

Kirkebøger, folketællinger og protokoller.

Kolofon	
Udgiver	Lokalthistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn Tørskindvej 3 Ny Nørup 7183 Bredsten E-mail adresse: noeruplokalarkiv@gmail.com
Redaktion	Peter Egholm Jensen (ansvarshavende), tlf.: 2242 4919, e-mail: petereg-holm@jensen.tdcadsl.dk Ida Hasring, tlf.: 7588 3156, e-mail: ida.poul@privat.dk
Bestyrelse	Formand og sekretær: Ida Hasring, Dyrehavevej 12, Nørup, 7182 Bredsten Næstformand: Peter Egholm Jensen, Gøddinghusevej 11, Gødding Huse, 7183 Randbøl Kasserer: Marianne Jensen, Hærvejen 96, 7182 Bredsten Bestyrelsesmedlem: Pia Sylvest, Sødovervej 25, 7192 Bredsten Bestyrelsesmedlem: Jytte Skovbjerg, Billundvej 48, Nørup, 7182 Bredsten 1. suppleant: Karen Jensen, De Lichtenbergsvej 27, Nørup, 7182 Bredsten 2. suppleant: Inge Enevoldsen, De Lichtenbergsvej 1 A, Nørup, 7182 Bredsten
Tryk	Billund Bogtryk
ISSN	2245-8115